

ELS PAISATGES DE L'AIGUA

UN PASSEIG PER A LA GENT
La recuperació de l'entorn
metropolità del Llobregat l'ha
fet més acollidor. A.P.

Les ciutats

L'Hospitalet, Lleida i Girona han posat en

a
ara

ALBERT PUNSOLA

Durant molt de temps els rius només s'han tingut en compte per obtenir-ne aigua i energia, i per abocar-hi les aigües residuals de les indústries i les poblacions. Però ara, al segle XXI, tornen agafar un paper central en l'espai urbà. N'explicuem tres exemples.

El Llobregat metropolità
Les depuradores i la unificació de les actuacions recuperen el riu
La gent està tornant al Llobregat en el seu tram metropolità. És un canvi històric. “En els últims trenta anys els ciutadans del Baix Llobregat han viscut d'esquena al riu perquè era difícil accedir-hi i perquè l'entorn fluvial era poc acollidor”, explica Josep Maria Carreras, director dels Serveis d'Ordenació Urbanística de l'Àrea Metropolitana de Barcelona (AMB). “En aquest cas, l'agreujant ha estat el seu paper de corredor natural d'accés a la ciutat i al port de Barcelona, per on passen autopistes, autovies, tres línies de ferrocarrils i un munt d'infraestructures de serveis com col·lectors, canals, línies elèctriques i línies de distribució d'aigua”. Als anys 90, la Manco-

munitat de Municipis de l'AMB va fer estudis per recuperar el tram metropolità i el 2003 aquests plantejaments es van materialitzar en un document marc. Tot seguit es van fer els projectes executius corresponents a dos trams, el primer entre el Pont del Diable de Martorell i la riera de Rubí a Castellbisbal, i el segon, entre el pont de l'AVE a Sant Joan Despí i el pont de la C-31, al Prat de Llobregat. L'última fase ha acabat aquest any.

XAVIER BERTRAL

No ha estat fàcil. Carreras recorda “les dificultats per obtenir una bona informació sobre les propietats dels terrenys afectats pels projectes, les servituds de pas i sobre les infraestructures subterrànies o en superfície”. Ha calgut una tasca de coordinació entre administracions molt complexa. “Estem parlant d'un territori on cada 100 metres hi ha àmbits de competència exercides per administracions diferents”, assenyala Carreras, que explica que formant part del consorci l'Estat, la Generalitat i les diferents administracions locals.

La qualitat de les aigües, gràcies a la xarxa de depuradores i del paisatge, és un resultat tangible, però la remodelació no ha acabat i encara queda un tram per executar. Ho ajornarà la crisi? Josep Maria Carreras pensa que “repercutirà en el ritme o en la intensitat de les intervencions, però que en cap cas afectarà la continuïtat de les obres”. El riu és ara un patrimoni per defensar.

L'Onyar per Girona

L'estètica com a motor de transformació

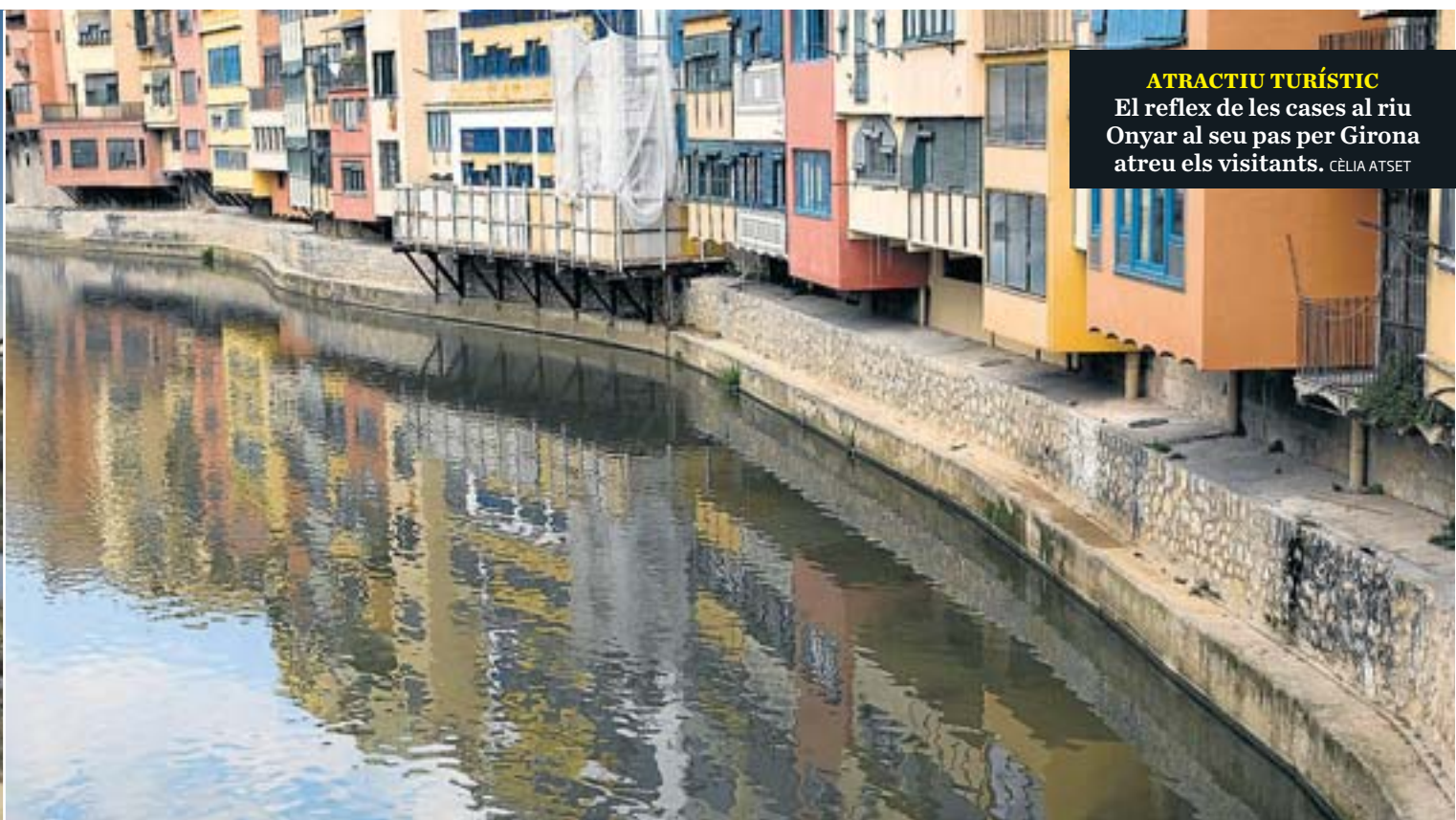
La degradació de l'Onyar no va arribar a ser com la del Llobregat perquè no hi havia indústria ni con-

taminació química, a excepció d'alguns petits polígons i d'abocaments d'aigües en alguns municipis de la conca. La recuperació al seu pas per Girona va arrencar als anys 80 amb l'estètica com a motor. “Va ser amb la millora del paisatge urbà configurat per les cases de l'Onyar”, indica el regidor de Medi Natural de l'Ajuntament de Girona, Ponç Feliu.

Va ser un aspecte clau perquè, tot i discórrer pel mateix cor de la ciutat, la població també vivia aquí d'esquena al riu. Feliu confirma, efectivament, que “el fet de veure en un primer moment el riu com un re-

Què ha de tenir un riu urbà per estar en bones condicions?

- Un bon nivell de qualitat de les aigües.
- Cabal suficient.
- Presència de flora i fauna de ribera autòctones.
- Una xarxa de camins que hi faciliti l'accés.
- Equilibri entre artificialitat i naturalització.
- Gestió coordinada de les administracions.
- Manteniment continuat per evitar una nova degradació dels espais recuperats.
- Bona connexió entre el tram urbà i la resta del curs fluvial.
- Generació i consolidació d'activitat ciutadana en l'àmbit fluvial.

ATRACTIU TURÍSTIC
El reflex de les cases al riu Onyar al seu pas per Girona atreu els visitants. CÈLIA ATSET

tornen als rius

marxa plans per recuperar l'orgull de ser viles fluvials

curs turístic, com un aspecte de la millora global del Barri Vell, va ajudar molt en la implicació ciutadana". Però més enllà del marc paisatgístic, s'hi han fet altres intervencions. "Es va voler assegurar el cabal de la sèquia Monar i van començar a funcionar les depuradores de Girona i d'altres indrets de la conca", explica Feliu, que reconeix que encara falten coses, com instal·lar depuradores en alguns municipis aigües amunt i naturalitzar el riu.

És tot un debat. Generalment, els grups ecologistes defensen que un riu ha d'estar el més naturalitzat possible. Segons Ponç Feliu, "això és el que s'ha fet a Girona, en part, concretament als trams on no hi havia formigó". S'ha deixat créixer la vegetació, hi torna a haver comunitats de boga i una gran diversitat d'animals. "Abans dels canvis, la gent ja s'havia fet seu el riu -diu Feliu-, però ara són conscients de la seva importància i s'ha convertit en un tret identitari".

El Segre per Lleida

Aprofitar els canvis per protegir-se de les inundacions

"Alguns lleidatans recorden els paquets d'escuma al Segre, que sortien de la paperera de Balaguer, que abocava directament al riu productes químics i restes de fibres de paper", explica la primera tinent d'alcalde i regidora d'Urbanisme de l'Ajuntament de Lleida, Marta Camps. El Segre rebia els abocaments de les indústries i dels municipis sense tractament. A Lleida, la depuradora d'aigües residuals ur-

Debat
El parc urbà de l'entorn del riu ha de ser compatible amb els valors naturals

Coordinació
Les mesures a prendre necessiten l'acord de diverses institucions

banes va entrar en funcionament l'any 1994 i posteriorment se'n van construir a Balaguer, Corbins i Artesa de Segre, entre altres municipis. Tot plegat va ajudar a recuperar la qualitat de l'aigua. L'any 2008 l'Ajuntament de Lleida va eliminar els abocaments urbans que arribaven al Segre a través del riu Noguera.

Però el fet fonamental que va impulsar el procés de transformació del riu Segre va ser la gran avinguda d'aigua del novembre del 1982, amb un cabal de 3.500 m³/s, que va provocar greus inundacions a la ciutat i, sobretot, en el marge esquerre del riu. L'Ajuntament va requerir a la Confederació Hidrogràfica de l'Ebre i al ministeri d'Obres Públiques l'execució de les obres necessàries per a la protecció de la zona urbana. La canalització i l'execució del parc fluvial es va fer l'any 1996. Actualment té 2.700 metres de longitud i més de 40 hectàrees, tot i que encara queden pendants algunes obres. "Els ciutadans se l'han fet seu com a lloc d'oci, esbarjo, passeig i esport, i s'ha vist afavorit per l'accessibilitat, mitjançant rampes accessibles i escales", afirma Marta Camps, que no veu contradicció entre la recuperació urbana i la naturalització: "Al centre de la ciutat el riu ha de ser un parc urbà utilitzat pels ciutadans, i això és compatible amb un projecte que conservi els valors naturals". Tampoc vol oblidar l'ecosistema: "Cal considerar el riu en el seu conjunt, aigües amunt i avall, com un corredor ecològic i territorial".

L'AGÈNCIA CATALANA DE L'AIGUA OPINA...

"La consciència ha canviat"

Diego Moxó, director de l'Àrea de Gestió del Medi de l'Agència Catalana de l'Aigua, valora la situació.

¿Quin paper té la recuperació dels trams urbans dels rius en la seva millora com a ecosistemes?

Cal buscar la màxima compatibilitat entre les funcions hidràuliques i la interacció amb l'entorn concret, així com en la preservació de valors paisatgístics o patrimonials. La seva recuperació en un entorn urbà, altament freqüentat, és una possibilitat de donar a conèixer àmpliament aquests ecosistemes.

Sempre és possible restaurar?

En molts casos no és possible, ja que implicaria l'eliminació de vials, polígons industrials i residencials, murs de protecció i infraestructures ferroviàries que han modificat els espais fluvials.

Quina va ser la pitjor època dels rius catalans?

Als anys 70 es va arribar a una situació de mínims i es donava molt poca importància al bon estat dels rius. La consciència ha canviat i qualsevol actuació de recuperació en entorns urbans té un gran ressò i se'n fa un ús social i lúdic. Els rius s'estan reintegrant a les ciutats com un element més.

¿Quin és l'estat de salut dels rius catalans en general el 2011?

En el conjunt de Catalunya s'assoleixen els objectius de bon estat (ecològic i químic) en el 50% del conjunt de masses d'aigua. En el 78% dels rius dels quals es tenen dades s'han complert els objectius pel que fa a la presència de matèria orgànica. S'evidencia el bon funcionament de les 400 depuradores.

De vegades es denuncia el tractament dels trams urbans dels rius perquè són excessivament artificials.

En determinats casos s'han dut a terme actuacions que s'haurien pogut fer amb tècniques i conceptes més naturalístics. No obstant això, en llocs amb risc d'inundacions cal assegurar com una prioritat la correcta protecció.